

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐԻՆ

Վարդիկավան, 2 օգոստ.

Թանձն առնելով նուէրներ ժողովել յօգուտ վանի բացվող գիշերօթիկ վարժարանի, դիմեցի այստեղի մի քանի ազգասէր պարոններին, որ մասնակցեն այդ ազգօգուտ հանգանակութեան: Հիմարից, գտնվեցան այնպիսի ազնիւ պարոններ, որոնք ուրախութեամբ ստորագրեցան, բայց շատերից եւ լսեցի այնպիսի պատասխաններ որ մինչև անգամ մարդու եռանդը հանգցնում էին: Բայց այնու ամենայնիւ, ինձ յաջողեց ժողովել միայն երեսուն բութ, որը ստորագրվողների ցուցակով այս նամակիս հետ ուղարկում եմ: Գրիգոր Վարդանեանց 1 բութ, Արտէմ Թարութեանց 1 բ., Հայ ոմն 1 բ., Պետրոս Ահարոնեանց 1 բ., Զախար Տիգրանեանց 1 բ., Տէր-Արիստակեսեանց Ստեփան 1 բ., Միքայել Քաղարեանց 1 բ., Մի խեղճ 1 բ., Մարջ բռնողներից 1 բ., Անճանօթ հայ 3 բ., Գաղթականից մի ոմն 1 բ., Սերգէյ Թաթուլով 2 բ., Իւլուստանց Անուշիկ 1 բ., Վարդան Վարդանով 1 բ., Անյայտ հայ քրիստոնեայ 1 բ., Ներսիսեան 50 կօպէկ, Միրզայեանց 50 կ., Աւետ Մէլքեանց 50 կ., Գրիգոր Եղիկեանց 3 բ., Мухоманце 50 к., Գարութեան Թաթուգեանց 1 բ., Ներսէս Տէր-Գարութեանց 1 բ., Բաղդասար Զէրնով 1 բ., Անանուն 3 բ., Бесарионъ Наримановъ 50 к., Մ. Թ. 25 կ., Ս. Գ. Թ. 25 կ.:—Ընդամենը է 30 բ.:

Խոնարհաբար խնդրում եմ ձեզանից այս փողերը հասցնել ուր հարկն է և այս երկտող նամակիս տեղ տաք ձեր պատուական լրագրի էջերում, որ միամտանա պատուելի նուիրատուները:

Ես դարձեալ կը շարունակեմ հաւաքել նուիրատուութիւններ և ամեն յարմար թոպէ չեմ թողնի, եթէ կարելի լինի մի որ և իցէ միջոցով օգուտ տալ «Արարտեան ընկերութեան», բայց այս փողը հանգանակութեանը շտապեցի ուղարկել կոսկածանքի տակը չը գցելու իմ անձը:

Ղ.

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Ներկայ համարի բանասիրական բաժնում տըպուտ ենք «Արեւելեան խնդիր և մեր Հայոց ազգ» վերնագրով Կ. Պօլսից ուղարկված յօդուածը: Այդ յօդուածը էջուց, չաբաթ օրը, կընդմիջվի, որովհետեւ պէտք է տպենք Ասիացու ֆէլիետօնը: Եկող շաբաթվանից անընդհատ կը շարունակենք տըպել այսօրվայ յօդուածը:

«Тифл. Вѣстн.» լրագիրը հաղորդում է որ այս

Քերէմի Արեւիկայ դէմ տարած յաղթանակներուն վրա անպատմելի ուրախութեամբ լեցուեր էին: Օսմանի Պէշվաշի յաղթութեամբ բոլորովին փախուցին: Իսկ ձվ որ Տաճկաստանի մէջ ներկայիս կը ճանաչէր և անցեալը կը յիշէր՝ կըսէր, Թէպէտ հրաշքը հիմու աշխարհքէս հեռացեր է, բայց Աստուած քնի կարող է: Այսպէս կը գրուէին նաև նոյն իսկ տաճիկը որ Ապախու-դերիմ-փաշայի պէս իրենց զօրութեան խարխուլ լինելը գիտէին: Արեւմտ ինչի հետեանք էին այս անցողական յաղթութիւնը որ արեւմտեան Եւրոպայ կենսական զօրութեան հետեանք կարծել արտօնեցաւ և որ կարսի և Պէլլ-նայի անկմանց հետ անհետ եղաւ:

Նախ, Թուրքիոյ մէջ ամեն բանի չափազանց անհոգութիւն տիրելով ալ զինուորական արհեստին բաղադրամասը միշտ աւելի ջանք եղած էր, զինուորական զարոյցներ, զինուորական բժշկութեան վարժարան, զինուորական հիւանդանոցներ, օտար կըթիւններու և վարժապետներու, նորահասար գէներալներու և զորահաւոր նաւերու և բերդերու ամրութեանց համար ծախքէ չը զուլանալ սովորական եղած էր: Քարատաղի պատերազմը, կըրտեի պատասխանութիւնը զինուորաց կըթութեան առիթ եղած էին և Սերվիոյ պատերազմին յաջող ելքը, որ ինչ չափ զինուորաց կըթութեան և քաջութեան արդիւնք ալ համարուին, գէներալներու ծանրաբեռնութեան և կատարելագործութեան նոյնչափ և աւելի թերեւ լինելով ալ, օսմանցի զինուորին սրտապնդութեան և յանձնապատասխանութեան պատճառ կրնան համարուիլ:

օրերս ՊԻԱՏԻԳՕՐՍԿԻ մէջ յանկարծակի վաւաճանվեցաւ կովկասեան պետական կալուածների կառավարութեան ղեկավարը, Գ. Գ. Կարնովիչ: Նա գնացել էր Պիատիգորսկի ջրերը իր առողջութիւնը վերականգնեցնելու նպատակով:

ԲՈՍՏՈՎ (Գօնի վրա) հրատարակվող «Полит. Печат.» լրագիրը չնորհակալութեան նամակ է ստացել Էրզրումի հայերից հայոց խնդիրը իր էջերի մէջ պաշտպանած լինելու համար:

Երէկ տրվեցաւ ԹԻՖԼԻՍԻ թատրոնում Սվիատլովսկայ օրերդի երկրորդ կօնցերտը:

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԳԵՐՄԱՆԻԱ

Գերմանիայի քաղաքական կեանքի ներկայ բոպէում առաջնակարգ հարցը, որ ամենքին զբաղեցնում է, այդ Բէլիստուադի նոր անդամների ընտրութեան հարցն է: Ամեն տեսակ շրջանները խոստովանում են, որ չէին սպասում, թէ ընտրութիւնները այսպիսի հետեւանքներ կունենան, մինչև անգամ կառավարութիւնը զարմանում է պահպանողական կուսակցութեան այսպէս զօրանալու վրա: Թէպէտ մի քանի տեղ ընտրութիւնները դեռ չեն վերջացած, այնու ամենայնիւ այժմ կարելի է դադարիւր կազմել ապագայ ժողովի կուսակցութիւնների մասին: Եթէ ենթադրենք, որ մնացած ընտրվողների մեծամասնութիւնը ազատամիտ կուսակցութեանը պատկանեն, եթէ դրանց վրա աւելացնենք սօցիալիստներին, գէմեկրատներին և Ելլաի աւստրոսիստներին՝ ազատամիտ կուսակցութիւնը կունենայ 150 անդամներ, իսկ պահպանողական կուսակցութիւնը 120: Այս երկու զանազան խումբերի մէջ, որոնց անդամները մի քանիսը միշտ իրանց կուսակցութեան հետ չեն քուէարկի, կայ մի խումբ, կենտրոնը, որ վճռող նշանակութիւն ունի: Արդեօք կառավարութիւնը կը կարողանայ գրաւել ինտործը, և այս նպատակի համար ինչ տեսակ ջոհաբերութիւններ պէտք է անէ, հաշտ այն հարցը, որ այժմ գրաւում է ամենքի ուշադրութիւնը: Պրուսիայի սահմանադրութեան վէճերի վերջնալուծ յետոյ, այսինքն 1866 թւականից մինչև այժմ չէ պատահել մի այնպիսի նշանաւոր հարց, որ կարողանար մինչև

այս աստիճան կենտրոնացնել բոլոր ազատամիտներին: Ասում են, որ Կիսսինգէնից բանակցում են Հռոմի հետ և իբր թէ այդ բանակցութիւնների միջոցով Հռոմի ներկայացուցիչները աշխատում են վերանորոգել այն յարաբերութիւնները, որոնց Գերմանիա ունեցել է Պապի կառավարութեան հետ մինչև 1872 թւականը և բացի այս Հռոմից աշխատում են ներտրութիւն ստանալ բոլոր դատաւարութեան քահանաների և եպիսկոպոսների համար: Աւելորդ է ասել, որ այս գործը անկարելի է եթէ կառավարութիւնը իրան թոյլ տար այսպիսի համախոհութիւնը Հռոմի հետ, նա հարուած կը տար թէ ամբողջ երկրին, և թէ ինքն իրան: Բայց այս անհաստատելի լուրի նման Բելլենուտարածված է մի ուրիշը, որ նոյնքան նշանակութիւն ունի: Ասում են, իբր թէ զինուորութիւն կայ խափանել եկեղեցական գործերի համար նշանակած քրէական դատաստանը և քաղաքական ամուսնութեան օրէնքը: Այս բոլոր լուրերը հերքվում են պաշտօնապէս, միայն կարելի է հաստատաւել, որ Կիսսինգէնի բանակցութիւնների աւջող վախճանի վրա չէ կարելի յուսալ: Բացի այս իշխան Բիսմարկ չէ կարող ոչնչացնել մի այնպիսի գործ, որ ինքը ստեղծել է: Կղերական շրջաններում նոյնպէս առանձին յոյսեր չունեն, որ Կիսսինգէնի բանակցութիւնները դրանց համար ցանկալի վախճան ստանան: Կղերականները ընտրութիւնների ժամանակ կառավարութեան ընդդէմ ընկնացք էին բռնել, եթէ նրանք որ և է յոյսեր ունենային, նրանք այսպէս չէին վարվել: Այս բոլորը կը պարզվի գերմանական պարլամենտի առաջին նիստերից մէկի ժամանակ, որովհետեւ պարլամենտը իր զլխաւոր պարտականութիւններից մէկը կը համարի պահանջել կառավարութեանը որոշել այն նպատակները, որոնց հասնելու նա ձգտում էր Հռոմի կուրիայի հետ ունեցած բանակցութիւնների ժամանակ: Այս հարցերին կից լրագիրները քննադատում են և այն հարցը, որ կառավարութիւնը, եթէ մինչև անգամ բաւականացնէ Հռոմի կուրիային, կարող է արդեօք յոյս ունենալ, որ կենտրոնի բոլոր անդամները քուէարկեն հակաազատամիտների հետ: Գերմանիայի ազատամիտ լրագիրները այն կարծիքի են, որ մինչև անգամ կղերականների մէջ կան այնպիսիներ, որոնք կը քուէարկեն ազատամիտների հետ: Չը նայելով այս կարծիքին իշխան Բիսմարկ իրաւունք ունի նշանակութիւն տալ

կղերականներին, որովհետեւ այս վերջինների համար մեծ նշանակութիւն ունեն Հռոմից ստացած հրահանգները: Այս հարցի վերաբերութեամբ կանոնաւոր դատելու համար պէտք է ի նկատի ունենալ և այն հանգամանքը, որ եկեղեցական գործերի համար զլխաւոր օրէնսդիր հիմնարկութիւնը ոչ թէ գերմանական պարլամենտն է, այլ պրուսական սէյմը, այսինքն ազգային ժողովը: Եկեղեցական օրէնքների մեծ մասը գործադրելի չեն ամբողջ Գերմանիայում, այլ զլխաւորապէս Պրուսիայում: Անկարելի է ենթադրել, որ այժմեան սէյմը թոյլ տայ նշանաւոր զեջումներ անել Հռոմին: Ասում են, որ այս հանգամանքը ի նկատի ունեւով, կառավարութիւնը մտադիր է արձակել ներկայ ազգային ժողովը և նոր ընտրութիւններ նշանակել, բայց այսպիսի ընթացքն էլ այնպիսի հետեանքներ կարող է ունենալ, ինչ որ Բէլիստադի արձակելը ունեցաւ: Այս բոլորը յայտնի է իշխան Բիսմարկին և անկարելի է ենթադրել, որ նա այնքան զեջումներ անէ կղերականութեանը, որ վերաւորէ Պրուսիայի ազգաբնակչութեան բողոքական համոզմունքները:

ԹԻՒՐԻՔԻԱ

«Polit. Corresp.» լրագրին Կ. Պօլսից գրում են հետեւեալը: Մեծ վեղեր Սալֆէտփաշայ միշտ այն կարծիքի է եղել, որ Աստուրիայի հետ հարկաւոր է դաշնագրութիւն կապել կօնգրէսի վիճիւնների համեմատ: Աստորիական կաբինետին ընդդիմադրելու նա ոչինչ օգուտ չէր գտնում Թուրքիայի համար: Նա պատրաստ էր նշանաւոր զեջումներ աւել, թէպէտ նրա այս կարծիքը չէին բաժանում ոչ սուլթանը և ոչ Սալֆէտփաշայի ընկերներից շատերը: Մեծ խորհուրդներից մէկում սուլթանը յայտնեց, որ Բօսնիայի և Հէրցեգովինայի աւստրիական զօրքերով գրաւելը պէտք է համբերել, բայց չընդունել Թուրքիի 28-ին այստեղ լուր ստացվեցաւ աւստրիական զօրքերի Բօսնիա մտնելու մասին և Բ. Դուռը նոր կարողացաւ գնահատել իր յամառութեան հետեանքները: Ամենից շատ վշտացած էր Սալֆէտփաշան որովհետեւ վերջին անգըր այնպիսի քաղաքականութեան հետեանք էր, որին նա հաւանութիւն չէր տալիս և որին ակամայ հետեւում էր: Այս տուաւորութեան տակ նա սուլթանին հրաժարական ներկայացրեց, յայտնելով թէ ինքն

մը, անձանօթ Օսման-փաշայի մը կատաղի քաջութեամբ, և իւր խառնադան և սակաւաթիւ զօրաց անկարծելի դիւցազնութեամբ ուռուական բանակներուն ընդդիմադրել:

Այս բաղադատութեամբ աշխարհք զարմանալու իրաւունք ունէր քաջ ու սրամիտ զօրավարի մը վրա որ իւր բանակին իւր գործունէութիւնը և արեւութիւնը կրցեր էր հաղորդել, բայց ոչ հրեք ըսել թէ «Օսմանիոյ մէջ ուրեմն կեանք կայ», և Գաղղիոյ հետ դանի բաղադատել, երկիր մը ուր ազգութիւն մը կայ, հայրենիք կայ, ուսմունք կայ, մատակարարութիւն արհեստ կայ, վաճառականութիւն կայ, երկրագործութիւն կայ, բարոյական կայ, շինութիւն կայ, վերջապէս այն ամեն բանից որ Թուրքիոյ մէջ չը կան, նորա բոլոր թշուառութիւնը քսան տարուան զաւանցանաց հետեանք էին և որ իրաւունք տուեց, և հոն ուր կարողութիւնը շատ տկար եղաւ հոն կեանքը կար, հոս ուր զիմադրուածութիւնը երկարատեւ եղաւ, եղածն ալ այսինքն զինուորութիւնը միայն հետը տարաւ:

Աս խօսքը զրոգողը մենք չենք, ապ յուսահատ վիճակը քարոզողը բարձրաստիճան օսմանցի մէ որ «Թապալի» մէջ բոլոր աշխարհիս կը խօսի: Ետեւք ինչ կը զրուցէ և ինչ տխուր վիճակ կը յայտնէ:

«Մեր ձախտողութեան ծանրութիւնը զմեզ կսկսի լքուցանել: Մեր զինուորական պատուը, մեր հայրենասիրութիւնը, մեր հաւատարմութիւնը և մեր հաւատքը յայտնի իրեցան, բայց մեր վիճակը ալ կորուսեալ կը համարուի: Կարելի է գոհութեան վայրկեան մը նաև ունենանք, և մեր

Երկրորդ և մեծ պատճառ այս յաջողութեանց տգիտութիւնը պէտք է համարել: Ոչ ոք չի դարմանայ առ ըսածուս: Թրքաց քով ընդհանուր և անյաղթելի տգիտութիւն մը կայ աշխարհագրութեան և վիճակագրութեան ուսմանց, և ան աստիճան է որ շատ գիտուն կարծուածները նաև և շատ սրամիտ մարդիկ չեն գիտեր ոչ իրենց և ոչ իրենց թշնամոյն երկրին զօրութիւնը, մարդահաշիւը, տարածութիւնը, եկամուտը, ծովային և ցամաքային ոյժը: Ասիկց անա յանձնապատասխանութիւն մը որ արհամարհել կուտայ միշտ գիմացինը, մանաւանդ երբ գլուխը լեցուած է անկատար տեղեկութեամբ և առասպելներով: Եւ ըսածին հաւատաւոր համար, որպէս զի չափազանցութիւն չի համարուի մեր խօսքը, ստուգել գիտենք թէ Ալի-փաշայի Միւսթէշարը 1870 պրուս-գաղղիական պատերազմին ժամանակ քանի մը եւրօպական լեզուաց լաւ տեղեկաւ լինելով և Եւրօպիոյ մայրաքաղաքաց մէջ երկայն տարիններ նստած լինելով նաև, «Բնչ յարմար առիթ կը կորցնէր մինք, կըսէր, թէ որ 3 միլիօն լրիւ ունենայինք, ժամանակ էր ուստի վրա յարձակելու»: Եւ այս մարդը, որ ոչ իւր տէրութեան վիճակը և ոչ ոսթիւն վիճակը կը ձանձնար, քանի մը անգամ արտաքին գործոց պաշտօնեալ եղաւ: Ուստի պատերազմը դեռ հազիւ հրատարակուած տեսանք՝ Թրքաց հասարակ ժողովուրդը որ կը խիզախէր և «Վուրի պէս պիտի խմենք ուռնները» կըսէր, իսկ զիւրականացէտ համարախներէ ոմանք Անգղիոյ օգնութեան վրա ապահով կը քննադատէր, ոմանք 150 միլիօն մահմետականներէ, որ բոլոր տիե-

զերը տարածեալ են, երևակայեալ օգնութիւններու կը սպասէին: ոմանք Մեքքէի կամ Մեդինէի սուրբ քաղաքաց մէջ հօրեր կորագէին: Եւ երկու հարիւր տարիներէ ի վեր չորս հինգ վեց հարիւր միլիօն ֆրանքի արծաթ զիջուած կը կարծէին: ոմանք Ապախու-Ալիդի գանձը քիչէն քիչ 20 միլիօն լիւրայի կը հաօցնէին, և այսպէս իրենց համար ոչ մարդու և ոչ գրամի պակասութիւն կար:

Երրորդ, հաւատքը՝ որ իր Աստուծոյն և իր թագաւորին համար մեռնել հանդերձեալ կենաց և երջանկութեան ապահով ճամբայ է, տաճիկ զինուորին համոզումն եղաւ երբ իւր զօրավարները գիտցան անկից օգուտ քաղել:

Չորրորդ, ամենայն ոք կը սպասէր թէ ուռւը առաջի օրէն մինչև վերջը Գերմանիոյ դերը պիտի խաղային, և Գանուր և Ախուրեան անցնելուն հետ՝ յաղթութիւն յաղթութեամբ վրա տանելով Կոստանդնուպօլսն և Երզրումը պիտի գրտնուէին իրենց բանակները: և թշնամին հազիւ թէ ամուր բերդերու մէջ զիմադրութիւն մը պիտի կարենար ընել իրենց: Եւ ոչ ոք չէր ըսեր թէ ան թուրքերը որ երբեմն ապստամբ Միսմէտ Ալիի զօրաց դէմ չէին կրցեր տոկալ՝ Մօլթէք ներկայ և խորհրդական զօրավար ունենալով զըրուսիին, այսինքն հզօր զիմադրութիւն պիտի կարենային ընել ուռւաց հակապարօ կորովին դէմ: Կարելի չէր ամեն հանդիսատեսի բաղաւտութիւն մը չընել և չը յիշել Մեքէ իր դարաւոր ամրութեամբը՝ իւր հարիւր ութսուն հազար զօրօք, իւր փորձ զօրավարներով ինկած ամօթահար, և զարմանքով չը տեսնել աննշան Պէշվա

այլ ևս չէ կարող պատասխանատու լինել հե-
տեանքների համար: Նոյն օրը Սովֆետ-փա-
շային յայտնեցին, որ սովֆետ-
շային հրաժարականը: Անգլիական դեսպան պ.
Լայարդը Սովֆետ-փաշային հրաժարվելու
մասին տեղեկություն ստանալուց յետոյ,
խոյն սկսեց աշխատել, որ Սովֆետ-փա-
շային տեղ նշանակվի Ահմեդ-Վեֆիկ-փա-
շան: Պատանդ գնաց այս վերջինի մօտ, բայց
սա բացասեց նրա առաջարկությունը՝ ընդու-
նել մեծ վեզիրի պաշտօն: Նա յայտնեց, որ
ներկայ ընդհանուր յարմար չէ, որ Քիւրքիայի
քաղաքականությունը ստանայ անգլիական
ուղղություն և մի և նոյն ժամանակ Վեֆիկ-
փաշային յայտնի է, որ այժմ սովֆետ-
լորդին այլ կարծիքներ ունի: Պ. Լայարդը
ստիպված էր այս պատասխանով բաժանա-
նալ: Անկապած է, որ երկու անձինք միայն
այժմ վայելում են սովֆետի ուղղությունը:
Նրանցից մէկը արաբ Մուսթֆէ-էֆենդին է,
իսկ միւսը պետական խորհրդի նախագահ
Ալի-փաշան: Իրանը երկուսն էլ յայտնի են
իրեն Ռուսաստանի կողմնակիցները:

ՆԱՄԱԿ ԹԻԻՐԻԱՅԻՑ

Երբորում, 25 յուլիսի

Առաջնից նամակիս մէջ ցոյց տուի այն
դրութիւնը, որը պատրաստվում է բռնել ժողո-
վրդի զարգացած մասը քաղաքականութեան վե-
րաբերմամբ, բայց ոչինչ չստանցի գոհնիկ դա-
սակարգի մասին, որ գիւղաբնակների հետ մի
տեղ առած, կազմում է այն յատակը, որի վրա
հիմնվում են ամեն տեսակ պլաններ և յոյսեր
ազգի պարագլուխներին: Մի պատահական դէպք
բացեց բոլորի աչքը հասարակ ժողովրդի—մե-
ծամասնութեան տրամադրութեան վրա, որով
երևաց ևս որ ազգի վիճակը խիստ վատնաւոր
ընթացքի մէջ է, եթէ չի: Պօլսի ազգայինները չը
չտապան վշտի առաջը փակել: Յանկարծ լսվեց
թէ քիչ օրերում Բաթումը պէտք է դատարկեն
և մեր զորաբաժինը այստեղից քաշվի: Ինչ աղ-
մուկ, չփոխմունք և յուսահատութիւն էր որ տի-
րեց բոլորին, տէր իմ, սուրբ և մահը աչքերի
առաջ բոլոր գիւղացիք հենց այն պատրաս-
տվում էին, էլ ոչինչ վրա չը մտածելով «փա-
խիր փախչենք» ստեղծվ, ճանապարհ ընկնել
մեր ետեղից անօթի, սոված, մերկ ու տկար: Յոր-
դորայք, համոզմունք էլ ունեւանը կարող էր
լսել, երբ բոլորի ուշքը միայն փախչելու էր:
Եւ ինչ աւետիք, որ լուրը չը ճշմարտացաւ և
ժողովրդի շարժման մըրկի ընդմիջեց: Թոյլ կը
տամ ինձ այժմ հարցնել. ով է պարտաւոր մը-

թշնամեաց վերջին յաջողութիւնը ծանրագին
լինի իրենց. բայց զայն չենք կրնար արգելել: Մեր
ամեն աղբիւրները ցամաքեցան, մեր գանձը պա-
րապ է, մեր հանգրծանքը սկսան պակսել և մեր
զօրքերը կը զգան թէ զրկում և մահ միայն իրենց
կը սպասեն: Քանի որ կարս գիւղացիք, մեր քա-
ղաքականութիւնը չի տկարացաւ, բայց երբ այդ
ամբողջութիւնը ալ ինկաւ, նա ալ մարեցաւ, և թըշ-
նամին նորա տիրանալով մահացու հարուած մը
մեզի տուաւ:»

Այս խօսքերը զրոյցողը իրաւունք ունի, իր յու-
սանքս վիճակին և զինուորական պատուոյն, հա-
ւատքին և հաւատարմութեան վրա կը խօսի,
այո, ասոնք տաճկական առաքինութիւնքն են,
բայց չեղածը առնել զենի աւելորդ է, հայր ե-
նասիրութիւնը նոր բառ մէ, և այս խօ-
սակցութեան վերջ յայտնի կերպաւ, և մենք այդ
հատուածը ուշի ուշով որ կարդացինք, այնչափ
տաճկական ոգին դրոշմեալ նրա մէջ գտանք՝ որ
չենք կրնար զանց առնել: Վասն զի մենք մեր
ծնած օրէն ամեն օր, ամեն վայրկեան ան հո-
գոյն վկայներն ենք: Բարձրաստիճան օսմանցին
կը շարունակէ:

«Եւրոպա գմիկ լքաւ, և որ մենք է գմիկ դա-
տապարտեց և մատնեց. որովհետեւ մենք զմահ
աւելի ընտրեցինք քան զանպատուութիւն...
Եւրոպա մեզմէ բանի մը պէտք չէ սպասի, մենք
զինքն ալ չենք ճանչիր, մենք մեր թշնամին միայն
և մեր անձնական պահպանութիւնը կը ճան-
չենք: Մենք հիմա ռուսները ամենէն քիչ կա-
տենք, մենք անոնց սրտին ուղածը միշտ գի-
տէինք, վասն զի անոնք ոչ երբէք իրենց միտքը

տածելու այս ազգակործան հեղեղի առաջը առ-
նելու վրա, ով է պարտաւոր փարատել ժողո-
վրդի վնասութիւնը և անտեղի երկիւղը, ով է
պարտաւոր վերցնել չարաբաղդների աչքից ան-
յայտութեան և մեծութեան քօլը, ով է պարտա-
ւոր հրահանգներ և մարդիկ ուղարկել և խեղճ
ազգը միամտացնել նրա սնորհ ապագայի վերա-
բերմամբ, ով պէտք է վերջապէս պահանջէ օսմա-
նեան կառավարութիւնից իր յանձն առած տա-
լիքը շուտով տալ, որ կարելի լինի փրկել երեք
միլիօն հոգի գաղթականութեան վերջնական
կործանումից: Այս ամենքին պէտք է պատաս-
խանեն Վ. Պօլսի պատրիարքարանը և ազգային
ժողովը, ուրիշ ոչ ոք...»

Գր. Նիկողոսեան

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—Բերլինի քաղաքներին հեռագրում են, որ
յուլիսի 31-ին առաւօտեան, արեւելեան երկա-
թուղով հասաւ այնտեղ իշխան Գօրչակով: Իշ-
խանին հանդիպեցան ռուսաց դեսպանութեան
խորհրդատու պ. Արապով և քարտուղար պ.
Բուդաբեկ: 3/4 ժամին իշխանը շարունակեց ճա-
նապարհը դէպի Վիլնա:

—Ցեխինից հեռագրում են քաղաքներին, որ
Չերնօգորիայի և Բ. Գրան միմեանց հետ ունե-
ցած յարաբերութիւնները, թիւրքիայի անհաս-
կացողութեան շնորհիւ, նորից պաղցեցին: Սկու-
տարի փաշան յայտնեց, որ Բ. Գուրը յանձնել
է նրան բոլորքը Մօրավի գետի միւս կողմի չըր-
ջականների գրաւելու դէմ, և մի և նոյն ժամա-
նակ սպառնաց, որ նա եռանդոտ միջոցներ կը
գործածէ, եթէ Չերնօգորիան անպաղաղ չը մաք-
րէ գրաւած տեղերը: Չերնօգորիայի կառավա-
րութիւնը երէկ վճռողական կերպով պատաս-
խանեց, որ այդ հոգիքը գրաւած են դեռ պա-
տերազմի ժամանակ և բացի այս կօնգրէսը դը-
րանց Չերնօգորիային է տուել: Սրա հետ միասին
կառավարութիւնը հաստատապէս պահանջել է,
որ թիւրքերը մաքրեն Պօզդորցա, որ կօնգրէսի
վճռի համեմատ Չերնօգորիայի մասն է կազմում:
Չերնօգորիայի կառավարութիւնը յայտնում է,
որ եթէ հարկաւոր լինի նա ուժով կը ստիպէ
թիւրքերին մաքրել Պօզդորցա:

—Աւստրիական զօրքերի գլխաւոր բանակից
վիէննայում լուր է ստացվել, որ յուլիսի 31-ին
զօրքերը գրաւել են վրանդուկ անցքը: Այս
լուրը մեծ ուրախութիւն պատճառեց, որովհետեւ
այդ անցքի գրաւելուց ամենքը վախճում էին:
Վրանդուկ անցքը չէր տար յարապակիս զօրքե-
րան զիրք ունէ և յիշտ աւստրիական զօրքերը
ստիպված լինէին նրան պատերազմով գրաւել,
պէտք է մեծ կորուստներ կրէին:

—«Polit. Corresp.» քաղաքին Վ. Պօլսից հե-
ռագրում են, որ ռուսաց դեսպան իշխան Լօ-
բանով-Րօստօվսկի յանձնեց Բ. Գրանը մի շըր-

ջաբերական, որտեղ ասված է, թէ ռուսաց զօր-
քերը կը հեռանան Վ. Պօլսից միայն այն ժա-
մանակ, երբ Բ. Գուրը կը կատարէ կօնգրէսի
բոլոր վճիռները, որոնց թիւում են և յունաց
հարցին վերաբերեալ կարգադրութիւնները:

—«Polit. Corresp.» քաղաքին հաղորդում են
Բուխարեստից, որ դեռ նշանակած չեն Բէսա-
րաբիայի Ռուսաստանին յանձնելու և Գօրբու-
շայի ընդունելու օրերը:

—«Polit. Corresp.» քաղաքին հաղորդում են
Կնիւնից, որ այնտեղի ֆանատիկոս մահմետական
ազգաբնակիւթիւնը ապստամբվել է: Թիւրքաց
պատերազմական հրամանատարը սպանված է:
Զօրքերը, միանալով ապստամբների հետ ուղևոր-
վեցին դէպի Սկօպլա: Նոքա բերդերի մէջ կալա-
նաւորեցին շատ քրիստոնեաներին:

—«Բէյութի ընկերութիւնը» հեռագրում է, որ
Նուբար-փաշան ողբորկեցաւ Եգիպտոս: Նա
պէտք է յանձնի խեղովին վերանորոգութիւն-
ների նշանաւոր նախագիծեր, որոնց հաւանու-
թիւն են տուել Անգլիա և Ֆրանսիա:

—«Բէյութի ընկերութիւնը» հեռագրում է, որ
Յունաստանը սպասում է Եւրօպայի միջամտու-
թեան, որ պէտք է լինի իւրեւ պատասխան
Յունաստանի և Բ. Գրան շրջաբերականներին:

—«Բէյութի ընկերութեանը» Վ. Պօլսից հե-
ռագրում են, որ Սովֆետ-փաշայի թախանձան-
քով, հայերից կազմված յանձնաժողովը, հայոց
պատրիարքի նախագահութեամբ, կազմում է
վերանորոգութիւնների մի նախագիծ այս նա-
նագի համար:

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

Շնորհակալութեամբ ստացանք վնեցիայի
Մխիթարեան ուխտի հայր Վեռնդ Ալիշանից
1876 թվին սուրբ Ղազարոսի վանքում հայերէն
և ֆրանսիերէն լեզուով հրատարակված գիրքը
«Assises d'Antioche» (Անտիօ Անտիօքայ): Այդ
գիրքը մեզ տեղեկութիւն է տալիս միջին դա-
րերին արեւելքում ընդունված քաղաքական օրէ-
նադրութեան վրա: Մխիթարեան միաբանու-
թիւնը շարունակում է ուրեմն պարապել պատ-
մական գրքերի հրատարակելով, ուղադրութիւն
չը դարձնելով հայոց ազգի արդեան ձգնաժամի
վրա: Գիրքը հրատարակված է նոյն սարսափելի
տառապանքներով, (բ-ի տեղ պ, գ-ի տեղ կ, և
այլն) ինչպէս Մխիթարեանների բոլոր գրքերը:
Մենք խորհրդով կը տայինք Մխիթարեան հայրե-
րին նախ օր վրեժի և այդ օր այդ երեսարանը
և յետոյ համարձակվել հայերէն գրքերը հրատա-
րակել:

Լրագիրները հաղորդում են, որ Հարցբուրգ
քաղաքում մի տարի առաջ կառուցած «Կանօսի
արձանի» վրա կայծակ է ընկել և արձանի մէջ
մեծ ձեղք է բաց արել:

մտովններու մէջ կը միտեն և այդ մեծապանծ
պատույ դէմ կը բողբոջեն ոչ միայն Կիւրհանէի
և նոյնամասն բարձրակարգ շատոյ Հիւսնա-
յունք և հրովարտակը որոնց անգործադրութիւնը
այդ պատուոյն նախատինք մ'են, այլ և ապա-
կանութիւն և անարդիւթիւն ընդհանուր բարոյց
և սովորութեանց այնչափ տիրապետ է որ պա-
տիւ չէ մնացի երկրին մէջ:

Տեսնենք թէ ինչպէս կը շարունակէ բարձ-
րաստիճան օսմանցին:

«Ռուսը լաւ գիտեն թէ երբէք Պօլսի չը պիտի
մտնեն, մենք մեր ձեռք պիտի հրդեհենք զանի
և նորա բողբոջ լուսով պիտի անցնենք Վոսթոք
անդին: Եւ շատ դիւրին է ասոնք գործադրու-
թիւնը, վասն զի ամեն միւսիւման, Ստամպո-
լէն Բերա, Բերայէն Կալաթա ձեռնուտ պիտի
լինին:»

Այս խօսքերը միթէ իրաւունք չեն տար ա-
նոնց որ շատոնց գրած էին թէ «թիւրքը ոչ կը
բնակին» այլ կը բանակին յԵւրօպ:» ուր է ու-
րեմն հայրենիք որ հայրենասիրութիւն ծնանի,
նր են Յունաստանի, Նիկօքօքի, Ալապլուայի
տաճկները, և վաղը պիտի հարցնենք թէ ուր
են Պուլղարոյ տաճիկները, ո՞րտե՞ք թիւրքա շա-
յատանի տաճիկները, մենք գիտենք և կը հաւա-
տանք թէ բնակեալ կամ բանակեալ միշտ իրենց
հետքը դարբնով պիտի ձգեն ի նշան աստուա-
ծային քարկութեան՝ աւերակա անաւարակա վրա:
Թող ցցեն 578 երկաթի տարիններու տիրապե-
տութեան մէջ թէ քանի քաղաք հիմնեցին և
քանի աւերեցին, բայց պէտք է գիտնան թէ
իրենց խանձող ձեռքերէն ելան կօտանդուու-

Փարիզում, օգոստոսի 10-ին, արտաքին գոր-
ծերի մինիստրութեան մէջ պ. Լէօն Սէյի նա-
խագահութեամբ բացվեցաւ միջազգային դրա-
մային կոնֆերանցիա: Իրանց ներկայացուցիչներ
ուղարկեցին այդտեղ տասն և մէկ պետութիւն-
ներ, այն է Ռուսաստան, Աւստրո-Ունգարիա,
Բէլգիա, Միացեալ-Նահանգներ, Ֆրանսիա, Մեծ-
Բրիտանիա, Յունաստան, Իսպանիա, Նիդերլան-
դիա, Շվեյցիա, Նորվեգիա և Շվեյցարիա:

ՄԵՄԱԿԻ ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹՅՆԻՑ

ՎԻԵՆԱ, 6/18 օգոստոսի: Աւստրիացի-
ները յաղթութիւն ունեցան Բէլոսլացի մօտ:
Մի ուրիշ տեղ գեներալ Սապարի պահում է
գիրքը Բօնա գետի աջ ափի վրա: Թշնամին
նրա առաջին զօր հանդէպ է:

ՎԻԵՆԱ, 7/19 օգոստոսի: Օգոստոսի 18-ին
եղած ճակատամարտի յաղթութեան լուրը
ստանալուց յետոյ, աւստրիական կայսրը հե-
ռագրով շնորհակալութիւն յայտնեց Յիւլիպօ-
վիչին իր ծննդեան օրվայ առիթով ներկա-
յացրած այդ ուրախ ընծայի համար: Աւս-
տրիական զօրքերով գրաւած շատ տեղե-
րի ազգաբնակիւթիւնը երախտագիտութեան
զգացմունք է յայտնում կայսրի ծննդեան օր-
վայ պատճառով: Քրիստոնեայ եպիսկոպոսները
և թիւրք անուանի բնակիչները զօրքերի հրա-
մանատարի միջնորդութեամբ կայսրին բաղ-
դաւորութիւն են ցանկանում: Ապստամբների
առաջնորդ Գուրբ Բարիչ և ուրիշ շատ ա-
ռաջնորդները զենթափ եղան: Սուլթանի լուր
է ստացված, որ Պրօժէկէնի Կամիւ և Կօրա-
յիան կամուրջի մօտ հաւաքվում են մահ-
մետական ապստամբները, նոյնպէս այնտեղ
պէտք է գնան Նովից ընդիմների երկու
թաւր: 18-դ զօրաբաժնի մի մասը օգոս-
տոսի 16-ին և 17-ին Ստոլացի մօտ հաւաք-
ված բազմաթիւ ապստամբների հետ կռի-
ւունցաւ, որ բաղդաւոր կերպով վերջացաւ:
Զօրքերը կորցրին երկու սպանված և 15 վե-
րաւորված մարդիկ:

ԼՕՆԻՕՆ, 10/22 օգոստոսի: Դերվիշ-փա-
շան յայտնեց բնակիչներին, որ ռուսները կը
մտնեն Բաթում օգոստոսի 27-ին: Գաղաքա-
յին վաշտութիւնը յայտնեց, որ նաւեր կը
գնան տանելու քաղաքից այն բնակիչներին,
որոնք չեն ցանկանայ մնալ:

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 10 օգոստոսի: Այսօր կա-
տարվեցաւ գեներալ Մեղենցիկի թաղման
հանդէսը:

պօլսոյ բոցը Մօսկվայի հրդեհին բոցին երբէք
չի պիտի բաղդատուի, վասն զի անոր մէջ հայ-
րենասիրութեան նշույլ կը փայլէր, իսկ ասոր
հրդեհին բարբարոսութեան զօրնային բոցը միայն
պիտի մնայ:

Այդ «Փայլիկ» բարձրաստիճան օսմանցուն Եւ-
րօպայի բոլոր տէրութեանց գրուցած ծանր խօս-
քերը, և մասնաւոր Աւստրիոյ և Իտալիոյ ուղ-
ղեալ պառաւական սպանաւորքն աւելորդ է
կրկնել, միայն Անգղիոյ ուղղեալ քննալից ոգին
այս վերջաբանին մէջ կերակայ:

«Հիմա ամենէն և ռուսներն աւելի կատենք
մենք զԱնգլիա, և նորա նաւատորմէն աւելի
մեզ սիրելի է տեսնել ռուս նաւատորմ մը Վոս-
թօրի մէջ: Ուրիշներն թէ թորիները աւելի մեզ
մնաս հասցեցին չեմք գիտեր, այսպիսի միայն
գիտեմք որ երկու կուսակցութիւնք հաւասար
մեր կորուստը արտօրոցուցին:»

Զրուցենք թէ թիւրքիա ալ իր գրեթէ վիճա-
կակից զրացուցն պէս Վալերիանութեամբ աշ-
խարհ կը հիացնէ: աւելորդ աղայամտութիւն
կըլլայ դիւանագիտական աշխարհ մոլորեցանց
և առաքինութեանց բարոյական բաժանմունք-
ներու վրա կը ծիծաղի, օգուտ և չա՛հ երկու
առանցքներն են դիւանագիտութեան. խընդիրը
հոն է որ այս մի և նոյն արեւելեան խնդրոյն
համար 20 տարի առաջ երբ Եւրօպա, մանաւանդ
Անգլիա անագին պատերազմի մը մէջ նետուե-
ցաւ ի վնաս արեւելեան քրիստոնէից շահ և օգուտ
քաղեց... խորհրդածենք:

(Կը շարունակվի)

18

Խմբագիր — հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐՇՐՈՒՆԻ